

Iulia Mărgărit

CONSIDERAȚII ÎN LEGĂTURĂ CU PROVENIENȚA VARIANTEI MORFOLOGICE *PICERE* „PICIOARE”

Varianta morfologică anunțată, *picere* „picioare”, a atras atenția specialiștilor de multă vreme: H. Tiktin și I.-A. Candrea au inclus-o în dicționarele lor, Sextil Pușcariu a discutat-o din punctul de vedere al creării și al localizării, Ion Ionică a semnalat-o în TDR pentru anumite graiuri din Muntenia, iar, recent, Maria Marin reia discuția sub aceleași aspecte, ca și autorul „Limbii române”, dar cu o contribuție suplimentară, prin relevarea variantei inedite, *picior* s.m., pl. *piciori*, cu semantism distinct: 1. în sintagma *picior de nun* „invitat al nașului la nuntă” (DGS, III, s.v. *picior* 2.); 2. „acesoriu la războiul de țesut” (*ibid.* s.v. *picior* 16.), atestate în Teleorman, respectiv, în Dâmbovița, pentru prima accepție, Teleorman, pentru cea de a doua.

Pozițiile afirmate de toți cei enumerați au, cu certitudine, o anumită relevanță. Prin profilul lucrărilor în care s-au exprimat, H. Tiktin și, mai apoi, I.-A. Candrea se limitează la o simplă indicație teritorială, dar decisivă pentru varianta în discuție, cu atât mai mult cu cât, diferită ca formulare, aceasta coincide ca sens. Cel dintâi face mențiunea „Munt. fam.”, limitând răspândirea între anumite frontiere dialectale și în cadrul unui anumit registru stilistic. Cel de al doilea, pe o poziție similară, indică, în conformitate cu siglarul instituit, statutul de provincialism al formei, fără alte precizări. Ion Ionică apreciază calitatea acesteia, conturată între timp, căci în TDR: 175 găsim următoarea remarcă: „Menționăm [...], ca specific unor graiuri muntenești, pluralul neobișnuit al substantivului *picior*: *picere*”. Totodată, autorul amintește repartiția acestuia pe baza ALR I, 1, h. 55; ALR II, h. 71; ALR II, s.n., vol. V, h. 1465, „într-o arie în vestul și în sudul Munteniei pe o fâșie de-a lungul Oltului (de la Sibiu la Turnu-Măgurele) și al Dunării, până la Călărași”, ilustrată prin harta 12. De fapt, este aria identificată de Sextil Pușcariu, LR, II: 314, 315 „de la București spre sud-est, până la Călărași, iar spre sud-vest până la Turnu-Măgurele, Slatina și Pitești, apucând spre nord, prin trecătoarea Turnu-Roșu spre Sibiu”. După câteva decenii, informația „princeps”, furnizată de Sextil Pușcariu, a fost actualizată de Maria Marin (2013: 193–194), prin datele oferite de NALR – Olt., I, Pl. 8–9 și ALRR – Munt. și Dobr., I, h. 82, dar și de AFLR, astfel încât concluzia se impune de la sine: „Aria formei în discuție se extinde și mai mult în sudul teritoriului dacoromân, acoperind aproape întreaga Muntenie, cu excepția zonei nord-estice (județele Vrancea, Buzău, Galați), cu infiltrații spre Oltenia (județele Dolj, Olt și, rar, Mehedinți) și spre Dobrogea (județul Constanța) (DGS, III s.v. *picior*; cf. TDR, h. 12), în timp ce pentru sudul Transilvaniei nu mai este atestată”. Pe baza unor răspunsuri și comentarii aferente, notate în ALRR – Munt.

și Dobr., I, h. 82, autoarea face observații privind vechimea formei, în virtutea răspunsurilor obținute pe teren. Direct sau indirect, respondenții au apreciat că *picere* ar fi o formă relativ veche (pct. 760, 835), că ar fi specifică vorbitorilor vârstnici (pct. 811, 815, 85) ori celor cu mai puțină știință de carte (pct. 820), iar în Dobrogea au confirmat, prin delimitarea oferită, atestarea semnalată de Sextil Pușcariu pentru zona Sibiului „mai sunt doi mocani bătrâni care spun așa [*picere*]” (pct. 887, Râmnicu de Jos, com. Cogealac, Constanța).

Răspândit, așadar, exclusiv, în aria sudică, în prezent, pluralul *picere* „a dezvoltat” și un semantism pe măsura frecvenței sale, altfel spus și el acoperă accepții ale cuvântului-bază, *picior*, conform DGS, III s.v.: 6. „fiecare dintre cei doi pari cu crăcană, pe care se sprijină lemnul de susținere a căldării puse la foc”; 7. „pari la sanie, atunci când aceasta este pregătită pentru încărcat”; 8. „accesorii la coasă”; 16. „tălpi la războiul de țesut”; 23. „părțile în care se bifurcă, la un capăt, rășchitorul”; 24. „grămezi de snopi, în număr variabil (cinci, nouă etc.) corespunzând unei jumătăți de claie”.

Dacă rezumăm informația despre pluralul *picere*, totalizăm următoarele date: se știe că reprezintă o variantă de plural pentru lexemul corespunzător *picioare*, că este emblematică pentru Muntenia, că datează încă din secolul al XVIII-lea, respectiv, 1780, fiind consemnată în *Prăvilniceasca Condică* (Marin 2013: 193, după DLR) și că dispune de rezolvarea etimologică așteptată. Maria Marin 2013: 194 se afiliază poziției exprimate de Sextil Pușcariu. Acesta „a emis părerea, necontestată până azi, că *picere* reprezintă o inovație subiectivă neobișnuită (sau chiar o greșeală) (la fel ca, de exemplu, *pâncete* «pântece», *plântă* «tâmplă», *trembur* «tremur»)” (Pușcariu, LR, II: 314 *apud* Marin 2013: 194). Fără să ne disociem total de opinia citată, observăm totuși că aceasta suferă de o anumită generalitate, prin suprafața de acoperire mult prea largă. Cazurile invocate, ca argumente, au la bază accidente fonetice, metatează pentru primele două exemple și adaosul unei consoane de sprijin pentru cel de al treilea, distingându-se tipologic de „cazul” *picere*. Cu siguranță, Sextil Pușcariu are dreptate: la mijloc se află o greșeală, dar greșeala în cauză are o motivație, o determinare, fără de care nu s-ar fi declanșat. În comiterea acesteia, cel mai important lucru pare faptul că modificarea produsă a convenit vorbitorilor care au preluat-o, au adoptat-o, au transmis-o, pentru că i-a avantajat dintr-un anumit punct de vedere. Că lucrurile s-au petrecut întocmai probează caracterul progresiv al fenomenului care a cunoscut o anumită amploare și nu a stagnat. În acest sens, tocmai pentru identificarea cauzei, am presupus, ca mobil, un factor la îndemână, identificabil, cum ar fi analogia, ocazionată de un context propice. Așa, de pildă, în textele de început ale culturii române, se poate observa coprezența *picior* / *fluier*, ultimul din același domeniu de referință al anatomiei umane și animale, cu semantismul „cel mai mare dintre cele două oase de la piciorul omului sau al animalelor care unește genunchiul cu glezna” (DM s.v. 5.). Acesta din urmă se întâlnește, în mod obișnuit, în limba veche, de sine stătător: *Îi*

zdrobiră fluierele (Dosoștei, după DA). *Veți șchiopăta pre amândouă fluierele voastre* (Biblia 1688, idem). Utilizarea lui, în același regim, s-a prelungit în timp, fiind atestat în opera lui Delavrancea: *După un ceas, zăpada era la glezne, după două și se îngropa fluierul până dincolo de genunchi* (CADE s.v. 4.). Presupunând că *fluier*, folosit la sg., ar fi putut apărea la pl.: **și se îngropau fluierile*, sinonimia (parțială) *picior / fluier*, dacă admitem ipoteza, ar fi înlesnit substituția unui lexem prin celălalt. Înlocuirea petrecută ar fi favorizat modificarea *picioare* > *picere*, prin atracția exercitată de *fluier*, dată fiind apropierea contextual-formală dintre elementele în discuție, încheiată cu uniformizarea în tranșa terminală a acestora. Dar *fluier*, pentru claritatea comunicării, apare întrebuițat, în paralel, ca determinant, prin asociere cu *picior*: *Și fluierile picioarelor lor, dreapte, și cu aripi picioarele lor, și scânteii ca arama ce fulgeră, și iușoare aripile lor* (Biblia 1688, ed. 1988: 534); *De-acii, frângându-le fluierile picioarelor, și așa dobândiră cununa mărturiei* (Dosoștei, V.S. martie 27 recto); *Am șchiopătat pentru [= din cauza] vătămarea fluierilor picioarelor* (Șincai Hr. I: 325, după DA); *Bubuțe care se fac pe fluierile picioarelor* (Marian, *Sărbătorile la români*, idem: 7); *Calul masiv suportă fără obiecție îndoita greutate, și astfel oamenii văzură noua arătare, un cal purtând în spinare un bărbat și o fată, care stătea în față, lângă coamă, băiețește, cu fluierile picioarelor scăpate de sub rochie* (Călinescu 2001: 99). Asocierea imediată a lexemelor în discuție ar fi putut facilita mult mai eficient modificarea în discuție.

Plecând de la cele două ipoteze avansate, putem presupune următoarele posibilități: a. În cazul folosirii autonome a pluralului *fluier*, nu excludem perspectiva ca acesta să fi fost înlocuit de sinonimul *picioare*, în aceste condiții, susceptibil de schimbare, în secvența finală, după modelul urmat, pe care locutorul îl avea în minte. În urma deciziei de a-l substitui, ar fi rostit doar parțial *fluier*, în partea de încheiere a lexeului început *pici ... ere*. b. În cazul creării sintagmei *fluierul piciorului*, pl. *fluierile picioarelor*, presiunea determinatului, prin poziție, asupra determinantului s-ar fi intensificat și prin limitele coercitive ale structurii binare. Cum tendința este de ameliorare a rostirii, presupunerea de simplificare fonetică *picioare* > *picere* nu pare nejustificată. În plus, adăugăm detaliul, deloc lipsit de importanță, că, tot în aria muntenească, există „rezolvări” similare. Cuvântul *fuior* „mănunchi de cânepă, de in, melițat și periat, gata de tors; p. ext. mănunchi de borangic sau de lână” (DEX s.v.), sub influența cvasisinonimului *caier* „mănunchi de lână, de in, de cânepă sau de borangic, care se pune în furcă pentru a fi tors manual” (DEX s.v.), cu care este asociat, a dezvoltat o nouă variantă analogică *fuier*, tot în graiurile muntenești, după cum atestă *Gl. Munt.*, ALRR – Munt. și Dobr. / Pl. 103, DGS, II, s.v. 4. Făcând parte din același domeniu de activitate, prelucrarea cânepii, și reprezentând etape succesive ale aceluiași proces (tehnologic), *fuiorul* devenind *caier*, prin instalarea pe furcă pentru a se începe torsul, atracția dintre cele două nume este aproape inevitabilă. Impulsul vine din partea celui mai linear ca rostire, conform structurii fonetice, respectiv, *caier* → *fuior* > *caier*,

*fuiier*¹. De altfel, relația de interpenetrare și suprapunere potențială *caiere* / *fuioare* se reflectă în textul dialectal: [Cânepa] ... o treceam la meliță ... și rămânea cum e mătasea ... și pă urmă o făceam ... legături ... câte douăzeci de **fuiere** d-alea la un loc ... și le suiam în pod [...] Iarna ... ne duceam pă vatra focului ... și după ce-o terminam de periat cu daracu ... pă urmă treceai cu brațu cu **fuiere** d-alea, în casă la căldură: puneam un fuior de-ăla jos pe pământ, pe urmă puneam și călți d-ăia deasupra, iar fuior, iar călți, până făceam d-un caier și i-adunam moșu sus. Și făceam niște **caiere**, câte-un coș plin de **caiere** făceam (TDM II, 895, pct. 755, Padina, jud. Buzău). În acest fel, cele două sinonime parțiale au dobândit o structură fonetică relativ asemănătoare, fapt ce înlesnește rostirea.

Eventuala obiecție a accentului diferit, ca impediment în analogia *piciór* / *flúier*, nu se justifică, întrucât, la un moment dat, probabil, grație relației angajate, *fuiier* a dezvoltat o variantă nouă, *fluiér* (DA s.v.), care se armonizează sonor, mai ales, în cazul pluralului în discuție, cu lexemul influențat. Ca argument suplimentar, considerăm faptul că, la rândul lui, *fuiier* a suferit o rectificare în tranșa terminală, evidentă în var. *fluiór*, pl. *fluióare*, înregistrată în *Gl. Dobr.* Cu sensul „instrument muzical”, *fuior* este susceptibil de a acoperi și celălalt semantism, cu atât mai mult cu cât modificările petrecute au perfectat bilateral simetria *fluiére* – *picére*, *fluióare* – *picioáre*, atestând interacțiunea *picioare* / *fluiere*.

Dacă admitem că lucrurile s-au petrecut astfel, ar trebui să răspundem la întrebarea vizând agrearea variantei *picere*, la nivel dialectal. Acceptul s-ar motiva prin simplificarea rostirii, căci *picere*, sub acest aspect, reprezintă o etapă mult mai „lineară”, ca emisiune, în fluxul vorbirii, decât cuvântul de bază, *picioare*. Așa se explică faptul că varianta s-a aflat în uzul cărturarilor, poeților, care au adoptat-o chiar și atunci când avea un înțeles tehnic-figurativ, în prozodie, de exemplu. Este cazul lui Ienăchiță Văcărescu (1982: 175)² în a cărei gramatică regionalismul figurează chiar într-un titlu: *Pentru stihurile cu numărul dă picere, după orânduiala grecilor*. La fel, se întâlnește, în textele publicistului N. T. Orășanu (1875: 189): *Ca concluzie el cere, / Pentru scumpul său Giambaș / O statuie în picere, / Nu pe piață, în oraș!* Forma apare, în chip firesc, în textele folclorice vechi: „– Marișo, gură de cuc, / Să-mi dai drumu să mă duc / Să mă duc la lel-Maria / Că mai știe omenia: / M-acopere cu gheorghia [ghiordia = giubeaua] / Gheorghia cu floricele, / Mă gâdilă la picere” (Rădulescu-Codin 1986: 362). *Verde foaie trei măslina, / Cine-mi zice „neica-mi vine” / Doi galbeni dau de la mine, / Și ghetili din picere /*

¹ Menționând var. *picere*, strict fonetic, Al. Graur (1968: 44) semnalează, în același timp, paralelismul cu *fuiere*. „Câteva cazuri de alternanțe, ceva mai curioase. Între două consoane palatalizate, oa apare ca e în *picere* / *picerile*. Vârcol: 70, 86; *picerili*, Vissarion, M: 162, *picerele id.*: 161), frecvent în trecut în toată Muntenia și *fuiere*, pl. de la *fuior*”. Observația are la bază comentariul lui Marius Sala din „Studii și cercetări lingvistice”, 1957: 107, referitor la *fuiere*, comunicat între formele analogice de plural, după *picere*, în *Atlasul lingvistic român*, serie nouă, vol. I-II (ALR II₂), și *Micul atlas lingvistic*, serie nouă (ALRM II₂), cu răspândirea 262/705, 723, 762, 769, 886.

² Mulțumim, și pe această cale, colegului Victor Celac pentru exemplele oferite.

Numai să-l văz la plăcere (id., ib.: 344–345). Același plural îl găsim chiar în expresii-variante: a sări în picere (Dară Neaga ce-mi făcea? / Din guriță că-mi striga / „— Măi Vlaicule, dumneata, / Mi-am omorât soția [= soțul] / Să te iau pe dumneata!” / Unde Vlaicu c-auzea: / Drept în picere-mi sărea / Două palme că mi-i da – MAT. FOLK: 48).

Varianta se întâlnește în paremiologia din partea locului. Întrucât nu putem ști dacă s-a infiltrat în structura proverbelor preexistente sau constituie forma primordială, considerăm ca importantă, în cazul acestora, atestarea în limitele unor astfel de texte, cu vechime și circulație recunoscute: *Unde nu este cap vai de picere!* (Românul 1874: 7); *Găina când se vede în grămadă râcăie cu picerele* (*ibid.*: 39). În exemplul care urmează presupunem o intruziune ulterioară, întrucât prezența acesteia perturbă rima: *Merge doda [= dada „iubită”] pe cărare, / Patru mâini, patru picere / Patruzeci de unghișoare* (*ibid.*, 202).

Impunerea variantei, chiar acolo unde produce perturbări în eufonia textului, ca în cazul citat, se datorează poziției consolidate a acesteia în grai. De asemenea, extensiunea, ca plural corespunzător, *piceri* pentru *picior* s. m. „invitat al nunului ...” în pct. 794, Teleorman și 816, Dâmbovița, probează expansiunea procesului descris. Impunerea inovației, prin afectarea armoniei unui text versificat cunoaște precedente. Este vorba de arhaismul *duroare* < lat. *dolorem*, în relație sinonimică cu *dor* „durere fizică, chin, suferință” < lat. *dolum*, în secolul al XVI-lea, cu o frecvență deosebită în limba veche, mai apoi retras în limba descântecelor. „Cu timpul ... forma *duroare* nu a mai fost întrebuințată în limba curentă, pentru că a fost înlocuită cu *durere* [...]; obișnuit apărea pluralul *durori* și păstrarea lui în descântece a fost înlesnită de rimă” (Densusianu 1931–1932: 130). Și totuși, atunci când cuvântul a ieșit din uz, efectiv, rima a fost încălcată, sacrificându-se muzicalitatea versurilor: *X are 99 de dureri / Soarele 99 de surori* (*id. ib.*). În organizarea primordială a textului figura, probabil, *durori*, așa cum atestă, în simetrie, *surori* din versul secund. Dezagrearea rimei se motivează prin infiltrarea sinonimului, creație internă, *durere*, a cărei generalizare afectează linia melodică a creațiilor versificate. Dubletul *duroare / durere*, în evidentă concurență, prefigurează cuplul *picioare / picere*, de asemenea în relație concurențială. Încheierea rivalității duce la impunerea formei învingătoare, în planul limbii standard, în primul caz, în plan dialectal, temporar, prin extensiunea variantei regionale, în cel de al doilea.

În graiurile muntenești actuale, *picere* reprezintă, mai ales pentru vârstnici, forma uzuală: *Ce să fac? Am rămas singură, casă n-aveam neam, aveam o coșare ... puneam vacile picerile pă ea să mănânce coceni* (TDM, I: 156, pct. 687, Cotmeana, Argeș). [Pentru țest] *luam pământ și-l amestecam cu baligă de vacă ... cu iarbă tocată coaptă și băgam în el și-l pisam cu picerile și-l pisam de șapte, opt ori* (*ibid.*: 239, pct. 763, Pădureți, com. Lunca Corbului, Argeș). *Domle, armăsarii, când vine lupu, bate cu picerele la maxim* (TDM, II: 126, pct. 702, Mănești, Prahova). *M-a călcat o mașină pă picere ... am căzut cu picerele sub roată, nu*

roata dinainte, a dă pă urmă m-a prins, m-a călcat pă **picere** (TDM, III: 221, pct. 803, Lăceni, com. Orbeasca, Teleorman). Într-o vară am rupt **picerele** la două mese cu mămligile, atât trântea o mămligă (ibid.: 414, pct. 820, Crevedia, Ilfov). [Pentru țest] luăm pământul, îl udăm pământul, îl jucăm cu **picerele** ca când joci la o nuntă beat, așa jucăm ... (TDO: 386, pct. 987, Castranova, Dolj). Varianta apare și în operele scriitorilor din partea sudică a țării: „– Babo, nu se spune **picere**, se spune **picioare!** Și nu ciarapi, – ciorapi!” / „– Da, c-o fi oul mai deștept decât găina!” (Sorescu, *Opere*, II: 308).

În urma expunerii privind posibila creare a pluralului muntenesc *picere*, în legătură cu acesta, putem observa următoarele:

– reprezintă o variantă morfologică muntenească, așa cum a fost semnalată în bibliografie;

– ca punct de pornire, constituie, probabil, o greșeală subiectivă ca multe altele, după Sextil Pușcariu, dar care, în timp, conform culegerilor dialectale recente, a câștigat teren tocmai prin natura acestei greșeli;

– în esență, reflectă o potențială creație contextual-analogică, în ipoteza noastră, așa cum probează ocurențele sinonimelor *picior*, pl. *picioare*, *fluier*, pl. *fluiere*, încă din limba veche;

– rezultatul atracției *fluiere* – *picioare*, prin modelarea fostei forme primordiale în varianta *picere*, are la bază interacțiunea cvasisinonimelor *fluiere* / *picioare* în obținerea unei structuri fonetice similare pentru cele două lexeme, cel de al doilea „acomodându-se” după primul;

– cuvântul influențat și modificat, în consecință, își consolidează poziția prin existența altor cazuri asemănătoare, la același nivel dialectal, *fuiere* < *fuioare*, sub presiunea sinonimului *caier*, *caiere*;

– *picere* rămâne o variantă simplificată ca rostire, prin raportare la forma primară, *picioare*. De fapt, acesta este motivul fundamental de impunere și extensiune a inovației, ca și în celelalte situații similare, invocate ca argumente: *dureri* pentru *durori*, *fuiere* pentru *fuioare*.

ABREVIERI

- AFLR = *Arhiva fonogramică a limbii române* a Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”.
- ALR I, II = *Atlasul lingvistic român*. Publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj, sub conducerea lui Sextil Pușcariu: partea I (ALR I), vol. I–II, de Sever Pop; partea a II-a (ALR II), vol. I și *Suplement*, de Emil Petrovici, Cluj, 1938 (I/I); Sibiu, Leipzig, 1942 (I/II); Sibiu, Leipzig 1940; (II/I); Sibiu, Leipzig, 1942 (II/Suplement).
- ALRR - Munt. și Dobr. = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Muntenia și Dobrogea*, I–II, de Teofil Teaha, Mihai Conțiu, Ion Ionică, Paul Lăzărescu, Bogdan Marinescu, Valeriu Rusu, Nicolae Saramandu, Magdalena Vulpe, București, 1996.

- CADE = I.-Aurel Candrea – Gh. Adamescu, *Dicționarul enciclopedic ilustrat*. Partea I: *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi* de I. – Aurel Candrea. Partea II: *Dicționarul istoric și geografic ilustrat*, de Gh. Adamescu. București, Editura „Cartea Românească”, [1926–1931].
- Călinescu 2001 = George Călinescu, *Enigma Otiliei*, București – Chișinău, Editura Litera Internațional.
- Densusianu 1931–1932 = Ovid Densusianu, *Limba descântecelor*, în „Grai și suflet”, V, p. 125–157.
- DEX = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Dicționar explicativ al limbii române*, ediția a II-a. București, Univers Enciclopedic, 1986.
- DGS = *Dicționarul graiurilor dacoromâne sudice*, volumul I, Literele A–C, 2009; volumul II, Literele D–O, 2010; volumul III, Literele P–Z. București, Editura Academiei Române, 2011, coord. Maria Marin.
- DM = *Dicționarul limbii române moderne*. Sub direcția prof. univ. D. Macrea. București, Editura Academiei Române, 1958.
- Gl. Dobr. = *Glosar Dobrogea*, de Paul Lăzărescu și Nicolae Saramandu, în *Dobrogea, Texte dialectale și glosar* de Paul Lăzărescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană, Nicolae Saramandu, 1987.
- Gl. Munt. = *Glosar dialectal. Muntenia*, de Maria Marin, Iulia Mărgărit. București, 1999.
- Graur 1968 = Al. Graur, *Tendințele actuale ale limbii române*. București, Editura Științifică.
- Marin 2013 = Marin, *Pluralele picere, piciori. Notă „morfologică”*, în „Fonetica și dialectologie”, XXXII, 193–196.
- MAT. FOLK. = *Materialuri folkloristice*. Culese și publicate sub auspiciile Ministerului Cultelor și Învățământului Public, prin îngrijirea lui Gr. G. Tocilescu. Volumul I (*Poesia poporană*, partea I–II)–II. București, 1900.
- NALR - Olt. = *Noul atlas lingvistic român pe regiuni. Oltenia*. Vol. I–V, întocmit sub conducerea lui Boris Cazacu, de Teofil Teaha, Ion Ionică și Valeriu Rusu. București, 1967–1984.
- Orășanu 1875 = N. T. Orășanu, *Opere satirice* [vol.] II, *Satire nuii*. București, Typ. August Laurian, 1875.
- Pușcariu, LR I, II = Sextil Pușcariu, *Limba română*, vol. I : *Privire generală*, București. 1940; vol. II: *Rostirea* [București], 1959.
- Rădulescu-Codin 1986 = C. Rădulescu-Codin, *Literatură populară* [vol.] I, *Cântece și descântece ale poporului ... Culegere de ...* București, Editura „Minerva”.
- Sorescu, *Opere*, II = Marin Sorescu, *Opere*, vol. II. Ediție îngrijită de Mihaela Constantinescu Podocea, București, 2002.
- TDM, I–III = *Texte dialectale. Muntenia*, sub conducerea lui Boris Cazacu. Vol. I, de Galina Ghiculete, Paul Lăzărescu, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Ruxandra Pană, Magdalena Vulpe, București, 1973; vol. II, de Paul Lăzărescu, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană, Magdalena Vulpe, București, 1975; vol. III, de Costin Bratu, Galina Ghiculete, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană, Marilena Tiugan, Magdalena Vulpe, București, 1987.
- TDO = *Texte dialectale. Oltenia*, publicate sub redacția lui Boris Cazacu, de Cornelia Coțuț, Galina Ghiculete, Maria Mărdărescu, Valeriu Șuteu și Magdalena Vulpe, București, 1967.
- TDR = *Tratat de dialectologie românească*, coordonator V. Rusu, Craiova, 1984.
- TDRG = H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, Band I–III, București, 1903, 1911, 1924.

CONSIDÉRATION SUR LA PROVENANCE DE LA VARIANTE
MORPHOLOGIQUE *PICERE* (PICIOARE)

(Résumé)

Eauteur avance une proposition étymologique concernant la creation de la variante dialectale *picere* (picioare) répandue en Munténie, utilisant des arguments fournis par les texts dialectaux les plus récentes de la zone.

Cuvinte-cheie: *picere*, fuiere, fluiér, fluiór, fluioáre.

Mots-clé: picére, fuiére, fluiér, fluiór, fluioáre.

Institutul de Lingvistică al Academiei Române
„Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”
București, Calea 13 Septembrie nr. 13

Anca Mihaela Sapovici

GENEALOGIA UNEI FAMILII LEXICALE *DE SOI*

Cercetând istoria adjectivului *soios*, avem surpriza să constatăm că sensul cu care este utilizat astăzi este cu totul diferit față de accepțiunea mai veche a acestui cuvânt în limba română. Astfel, într-una dintre scrisorile adresate de I. Ghica lui V. Alecsandri, întâlnim o stranie asociere de sensuri: „[...] dar am cunoscut pe vestitul Kirkireu **de soioasă memorie**, care crescuse pe banul Manolache Băleanu și l-a dădăcit până la moarte”¹. Că nu este vorba despre o greșeală, ne confirmă faptul că, într-o scrisoare datată doi ani mai târziu, întâlnim același adjectiv, tot cu un sens conotat pozitiv: „Acel straniu echipaj purta un fel de boier cu ceacșiri și cizme roșii, cu o giubea **soioasă** îmblănită cu nafé [...]; degetele boierului erau pline de inele de rubin, de smarald și de diamant”².

Semantica vexează, în acest caz, logica vorbitorului contemporan de limbă română, care este obișnuit să asocieze cuvântului *soios* conotații dintre cele mai negative. Conform DLR, adjectivul *soios* are astăzi un sens peiorativ, fiind marcat stilistic: „(Despre obiecte sau despre ființe) Acoperit, plin de murdărie, de pete etc.; jegos, mânjit, murdar, neîngrijit, nespălat, pătat, răpănos, slinos [...]”³.

¹ *Dascăli greci și dascăli români* (22 octombrie 1882), în *Opere*, ediție îngrijită, studio introductive, note și comentarii, glosar, bibliografie de I. Roman, vol. I, București, Editura pentru literatură, 1967, p. 254.

² *Băltărețu* (15 august 1884), în *Opere*, ed. cit., vol. I, p. 350.

³ DLR, s.v. „soios”.